

JOSÉ
SARAMAGO

OMUL DUPLICAT

Traducere din limba portugheză
de Georgiana Bărbulescu

POLIROM
2025

La ora unsprezece dimineața, Tertuliano Máximo Afonso văzuse deja trei filme, deși nici unul dintre ele de la început până la sfârșit. Se sculase foarte devreme, își limitase micul dejun la doi biscuiți și o ceașcă de cafea încălzită și, fără să piardă timp ca să se bărbie-rească, sărind peste abluțiunile care nu erau absolut indispensabile, în pijama și halat, ca unul care nu așteaptă vizite, se aruncă în travaliul zilei. Primele două filme s-au derulat în zadar, dar al treilea, al cărui titlu era *Paralela terorii*, aduse pe scena crimei un jovial fotograf al poliției, care mesteca pastile de gumă și repeta, cu glasul lui Tertuliano Máximo Afonso, că, atât în moarte, cât și în viață, totul e o chestiune de unghi. La sfârșit, lista a fost din nou actualizată, a fost tăiat un nume, marcate noi cruci. Erau cinci actori însemnați de cinci ori, atâtea câte erau filmele în care jucase sosia profesorului de istorie, iar numele lor, într-o imparțială ordine alfabetică, erau Adriano Maia, Carlos Martinho, Daniel Santa-Clara, Luís Augusto Ventura și Pedro Felix. Până în acest moment, Tertuliano Máximo Afonso rătăcise prin acea *mare magnum* formată din peste cinci milioane de locuitori ai orașului, dar de acum încolo nu va trebui să aibă în vedere decât mai puțin de o jumătate de duzină, și chiar mai puțin decât mai puțin de jumătate de duzină dacă unul sau mai multe dintre acele nume vor fi eliminate din pricina lipsei la apel. E greu, murmură el, dar imediat îi sări în ochi faptul că această nouă muncă a lui Hercule până la urmă nu fusese atâta pe cât crezuse, de vreme ce două milioane cinci sute de mii de persoane, cel puțin, aparțineau sexului feminin

și, prin urmare, se aflau în afara câmpului de cercetare. Nu trebuie să ne surprindă faptul că Tertuliano Máximo Afonso uitase acest lucru, întrucât, în calcule care implică numere mari, ca în cazul de față, tendința de a nu lua în calcul femeile e irezistibilă. În ciuda reducerii suferite în statistică, Tertuliano Máximo Afonso se duse la bucătărie ca să sărbătorească rezultatele promițătoare cu o altă cafea. Soneria de la ușă sună la a doua înghițitură, ceașca rămase suspendată în aer, la mijlocul drumului de coborâre spre masă, Cine-o fi, se întrebă, în timp ce pune ceașca ușor pe masă. Putea fi vecina amabilă de la etajul de deasupra, care voia să știe dacă găsise totul pe placul lui, putea fi unul din acei tineri care fac publicitate la micile enciclopedii în care se prezintă obiceiurile diavolului de mare, putea fi colegul de matematică, nu, asta nu era, nu se vizitaseră niciodată, Cine-o fi, repetă el. Termină rapid de băut cafeaua și se duse să vadă cine suna. Traversând sufrageria, aruncă o privire neliniștită spre casetele video împrăștiate, spre șirul impasibil al celor care, aliniat pe podea, de-a lungul bibliotecii, își așteptau rândul, vecinei de deasupra, presupunând că ea era, nu i-ar plăcea deloc să vadă în această stare deplorabilă o casă care abia cu o zi înainte îi dăduse atâta de lucru ca s-o lase în ordine. N-are importanță, n-o să fie nevoie să intre, se gândi și deschise ușa. Nu era vecina de deasupra cea care se afla în fața lui, nu era tânăra vânzătoare de enciclopedii care-i spunea că avea, în sfârșit, privilegiul imens de a cunoaște obiceiurile diavolului de mare, cea care se afla acolo era o femeie care, până acum, n-a mai apărut, dar al cărei nume îl știm deja, se numește Maria da Paz, funcționară la o bancă. Ah, tu ești, exclamă Tertuliano Máximo Afonso și apoi, încercând să-și ascundă tulburarea, zăpăceala, Bună, ce surpriză. Trebuia să-i spună să intre, Intră, intră, tocmai beam o cafea, sau, Ce bine că ai venit, fă-te comodă în timp ce eu mă bărbieresc și fac o

baie, dar cu greu se dădea la o parte și-i făcea loc să intre, ah, dacă i-ar putea spune Așteaptă aici până ce ascund niște casete video pe care nu vreau să le vezi, ah, dacă i-ar putea spune Scuză-mă, ai venit într-un moment nepotrivit, în acest moment nu mă pot ocupa de tine, revino mâine, ah, dacă i-ar mai putea spune ceva, dar acum era prea târziu, dacă s-ar fi gândit înainte, vina era numai a lui, bărbatul prudent trebuie să fie în mod constant circumspect, prevăzător, trebuie să anticipeze orice eventualitate, mai ales, să nu uite că modul cel mai corect de a proceda este, în general, cel mai simplu, de exemplu, să nu se ducă, cu naivitate, să deschidă ușa numai pentru că a sunat soneria, precipitarea dă naștere întotdeauna la complicații, e lucru știut. Maria da Paz intră cu dezinvoltura celui care cunoaște ungherele casei, întrebă Ce mai faci, iar apoi, Am ascultat mesajul tău și sunt de aceeași părere, trebuie să stăm de vorbă, sper că n-am venit într-un moment prost, Ce idee, spuse Tertuliano Máximo Afonso, te rog doar să mă scuzi că te primesc în felul acesta, nepieptănat, cu barba crescută și cu aspectul unuia care tocmai s-a sculat din pat, Te-am mai văzut așa și niciodată n-ai considerat că trebuie să-ți ceri scuze, Situația e diferită azi, Diferită, în ce sens, Știi bine ce vreau să spun, niciodată n-am venit să te primesc la ușă în felul acesta, în pijama și halat, Măcar a fost o noutate, când au mai rămas atât de puține între noi. Intrarea în sufragerie era la trei pași, uimirea nu avea să întârzie să se manifeste, Ce naiba e asta, ce faci cu toate casetele astea video, dar Maria da Paz mai rămăsese un moment ca să întrebe, Nu mă săruți, Sigur, a fost răspunsul nefericit și încurcat al lui Tertuliano Máximo Afonso, în timp ce întindea buzele ca s-o sărute pe obraz. Pudoarea masculină, dacă era pudoare, s-a dovedit inutilă, gura Mariei da Paz mersese în întâmpinarea gurii lui și acum o sugea, o storcea, o devora, în timp ce trupul ei se lipea,

de sus până jos, de al lui, ca și cum n-ar fi existat haine care îi despărțeau. Maria da Paz a fost cea care, în cele din urmă, s-a desprins, ca să murmure, gâfâind, o frază pe care n-a reușit s-o termine, Chiar dacă regret ce am făcut adineauri, chiar dacă mă rușinez că am făcut-o, Nu vorbi prostii, spuse Tertuliano Máximo Afonso, încercând să câștige timp, ce idei, regret, rușine, asta ne mai lipsea, să regrete omul, să se rușineze că a exprimat ceea ce simte, Știi foarte bine la ce mă refer, nu te face că nu înțelegi, Ai intrat, ne-am sărutat, a fost totul cât se poate de normal, cât se poate de firesc, Nu ne-am sărutat, te-am sărutat eu, Dar și eu te-am sărutat pe tine, Da, n-ai avut altă soluție, Exagerezi, ca de obicei, dramatizezi, Ai dreptate, exagerez, dramatizez, am exagerat venind la tine acasă, dramatizez îmbrățișând un bărbat care nu mai ține la mine, ar trebui să plec de aici chiar în acest moment, căindu-mă, da, rușinată, da, în ciuda gestului tău caritabil de a spune că nu e cazul de așa ceva. Posibilitatea ca ea să plece, deși, evident, îndepărtată, proiectă o rază de lumină plină de speranță în ascunzișurile sinuoase ale minții lui Tertuliano Máximo Afonso, dar vorbele care-i ieșiră din gură, s-ar zice că fără voia lui, exprimau un sentiment diferit, Realmente, nu știu de unde ai scos ideea asta bizară că nu țin la tine, Te-ai exprimat cu destulă claritate ultima dată când am fost împreună, Niciodată n-am spus că nu țin la tine, niciodată n-am spus că nu țin la tine, În chestiuni de inimă, despre care știi atât de puțin, până și cel mai obtuz cunoscător pricepe jumătatea care n-a fost spusă. A ne imagina că vorbele pe care le vom analiza în continuare au ieșit din gura lui Tertuliano Máximo Afonso fără voia lui, ar însemna să uităm că ghemul minții umane are multe și variate capete și că rolul unora dintre itele sale, care par să-l conducă pe interlocutor la cunoașterea a ceea ce se află înăuntru, este uneori acela de a duce pe piste greșite, de a insinua

ocolișuri care se vor termina în fundături, de a distrage de la chestiunea fundamentală sau, ca în cazul de care ne ocupăm, de a îndulci, anticipându-l, șocul care se apropie. Afirmând că niciodată nu spusese că nu ținea la Maria da Paz, dând, prin urmare, de înțeles că ținea la ea, ceea ce urmărea Tertuliano Máximo Afonso, cu scuze pentru vulgaritatea imaginilor, era s-o înfășoare în vată, s-o înconjoare cu perne amortizoare, s-o lege de el prin emoția amoroasă, s-o rețină cât mai mult posibil de partea exterioară a ușii care dă în sufragerie. Și asta se întâmplă acum. Maria da Paz a făcut cei trei pași care mai erau necesari, apoi a intrat, fără intenția de-a lua în seamă cântul suav de privighetoare care i-a atins ușor auzul, dar totuși fără să se poată gândi la altceva, era chiar dispusă să recunoască, pocăită, că aluzia ei ironică la cunoscători buni și proști fusese nu numai impertinentă, ci și nedreaptă, și se întoarse cu un surâs spre Tertuliano Máximo Afonso, gata să-i cadă în brațe și hotărâtă să uite ofensele și reproșurile. Întâmplarea, însă, a vrut, mult mai exact ar fi fost să spunem că a fost inevitabil, de vreme ce niște concepte atât de seducătoare precum soarta, fatalitatea sau destinul nu și-ar găsi locul în această relatare, ca arcul de cerc descris de privirile Mariei da Paz să treacă mai întâi peste televizorul deschis, apoi peste casetele care nu fuseseră puse la locul lor pe podea, în final, chiar peste șirul lor, prezență inexplicabilă, insolită, pentru oricine ar avea suficiente cunoștințe, așa cum avea ea, care era o intimă a acelor locuri, despre gusturile și obiceiurile stăpânului casei. Ce-i asta, ce caută aici toate casetele astea, întrebă ea, E material pentru o lucrare de care mă ocup în ultima vreme, răspunse Tertuliano Máximo Afonso devinind privirea, Dacă nu mă înșel, munca ta, de când te cunosc, constă în a preda istoria, spuse Maria da Paz, iar chestia asta, se uita curioasă la caseta video numită *Paralela terorii*, nu mi se pare că ar avea prea mult de-a

face cu specialitatea ta, Nimic nu mă obligă să mă ocup numai de istorie toată viața, Sigur că nu, dar e normal să mă simt dezorientată văzându-te înconjurat de casete video, ca și cum, dintr-odată, te-ar fi apucat o pasiune pentru filme, când înainte te interesau atât de puțin, Ți-am spus că sunt ocupat cu o lucrare, un studiu sociologic, ca să zic așa, Nu sunt decât o funcționară obișnuită de bancă, dar mă duce mintea suficient ca să văd că nu ești sincer, Că nu sunt sincer, exclamă indignat Tertuliano Máximo Afonso, că nu sunt sincer, asta îmi mai lipsea să aud, N-are rost să te enervezi, am spus doar că mi s-a părut, Știu că nu sunt perfecțiunea întruchipată, dar lipsa de sinceritate nu e unul dintre defectele mele, puteai să mă cunoști mai bine, Cer scuze, Foarte bine, te scuz, nu mai vorbim despre acest subiect. Asta a spus, dar ar fi preferat să continue cu el, ca să nu trebuiască să intre în celălalt, de care se temea. Maria da Paz se așeză comod în fotoliul din fața televizorului și spuse, Am venit ca să stau de vorbă cu tine, casetele tale nu mă interesează. Cântecul privighetorii se pierduse în regiunile stratosferice ale tavanului, era deja, așa cum se obișnuia să se spună în vremuri trecute, o amintire nostalgică, iar Tertuliano Máximo Afonso, deplorabilă figură, înfășurat în halat, în papuci și nebărbierit, prin urmare, într-o flagrantă situație de inferioritate, avea conștiința că o discuție pe un ton aspru, chiar dacă, prin însăși tensiunea cuvintelor, ar putea fi convenabilă pentru ceea ce știm că este interesul lui final, adică, ruperea relației cu Maria da Paz, ar fi greu de condus și, în mod sigur, mult mai greu de finalizat. Se așeză, deci, pe canapea, își strânse pulpanele halatului în jurul picioarelor și începu, împăciuitor, Ideea mea, Despre ce vorbești, îl întrerupse Maria da Paz, despre noi sau despre casete, O să vorbim despre noi după aceea, acum vreau să-ți explic cu ce fel de studiu mă ocup, Dacă ții neapărat, fie, răspunse Maria da Paz,